

Přehled tropů a figur (výběr)

Název	Charakteristika
2.4.1	Tropy
Metafora	(řec. metafora, lat. translatio = přenesení). Metafora je obrat, který přenáší název a význam na předmět jiný tím, že věc (předmět, myšlenku) vyjadřuje oklikou prostřednictvím jiné představy na základě podobnosti, např.: „stříbro hlavy“.
Perzoniifikace	Je druhem metaforu, je to obrat vznikající přisouzením činnosti nebo vlastnosti bytostí živých předmětům neživým, tedy jestli je oživujeme nebo oduševňujeme. Např.: věčnost hovoří k současnosti, slunce krvácí apod.
Alegorie	Z řečtiny allégoria – jinotaj, allégorein – jinak mluvíti – je druhem metaforu, který napodobuje, přibližuje skutečný děj, skutečnost prostřednictvím obrazného děje. <i>Např. Kristův výrok, že „tento chrám ve třech dnech opět zbuduji“, čímž měl na mysli svoje vzkříšení třetího dne od smrti.</i>
Synekdocha	Z řec. synekdoché = vzájemnost pojmů – je tropus, který zaměňuje slova na základě jejich vnější spojitosti, když např. část zastupuje celek (pars pro toto: otcovská střecha), nebo naopak (totum pro parte: obloha se třpytila).
Hyperbola	Řecky hyperbolé = nadsázka – v literární teorii stylový prostředek záměrně, a tedy vědomě zveličující a nadsazující (až přehánějící) reálnou skutečnost za účelem emocionálního, nebo významového zvýraznění některého z jejich rysů. <i>Např.: Kéž bych měl tisíc jazyků; Nepohneš se ani o píd; Sto roků v šachtě žil; Říkal jsem ti to snad tisíckrát, apod.</i>
Litotes	Litotés = zjemnění – opak hyperboly, prostředek zjemňující poměr množství dvěma záporu. <i>Např.: Aj ty Betléme, nikoli nejsi nejmenší mezi městy judskými; Nemohu nevzpomenout apod.</i>
Metonymie	Řecky metonymia, lat. denominatio = přejmenování). Metonymie je tropus spočívající v přenosu označení na jiný objekt na základě vnitřní souvislosti, nikoliv však vnější podobnosti (to je metafora) <i>Např.: Bílá hora (=bitva na Bílé hoře), vypil pět plzní; snědl celý talíř apod.</i> Metonymického původu je řada dnes běžně používaných slov cizího původu. Např. talent – původně v Řecku jednotka váhy měny nebo zlata, banka – původně lavice (dodnes v němčině), na které půjčovatelé peněz a penězomění měli položeny a vystaveny peníze. Význam přešel na peněžní ústavy – banky – jako na instituce.
Eufemismus	Řecky eufémismos = krasořeč, staročesky-lepomluv – je slovní obrat nahrazující původní, nepřijemný, drsný význam slova významem mírnějším, emocionálně a společensky přijatelnějším, aniž by se ztrácel jeho původní význam. <i>Např.: zesnul- zemřel; již na něm roste trávníček – je v hrobě; byl na cestě do říše chladu a stínu – umíral; podnikatelka v oblasti erotických služeb – prostitutka, kurva.</i>
Ironie	Řecky eiróneia = úsměšek – druh eufemismu spočívající v záměrně záměně slov s pravým významem za slova značící pravý opak. Je to prostředek k vyjádření nevole, rozhořčení, výsměchu poštilosti nebo zvrácenosti (perverzji). <i>Např.: To je pěkný ptáček! To je krásný pořádek!</i> Stupňovaný a ostrý úsměšek se nazývá sarkasmus (z řec. sarkadzó = rozsekávati).

Název	Charakteristika
Perifráze	Řecky perifrasis = opis – druh eufemismu vyjadřující několika slovy to, co lze vyjádřit stručněji; nahrazuje původní význam výrazem značícím pouze některý ze znaků (částí) celku (pars pro toto). <i>Např.: Už ho hlava neboli (zemřel); Již na něm roste trávníček apod.</i>
2.4.2	Figury
2.4.2.1	<i>Figury, jejichž základem je zvuková totožnost (stejnozvuk).</i>
Paronomasie	Stylistická figura spočívající v hromadění slov se stejně znějící zvukovou skupinou. <i>Např.: Slavme slavně slávu Slávů slavných; pravda pravdoucí</i>
Onomatopoeie (zvukomalba)	Je figura využívající zvukové stránky slova k vystižení zvuku slovem. <i>A na okénko, tůk, tůk, tůk, a tu na dveře buch, buch, buch!</i> <i>Vyvalily se vlny zdola, roztáhly se v širá kola; a na topo^{le} podle skal ze^{lený} mužík zatleska!</i> (válení a víření vody)
2.4.2.2	<i>Figury vzniklé opakováním téhož slova.</i>
Epizeuxis (zdvojení)	Figura vznikající opakováním slova v téže větě dvakrát po sobě. Toto zdvojení slov vyvolává a zvyšuje náladu. <i>Koulelo se koulelo červené jablíčko Stojí, stojí skála v hlubokém lese; Tak zvolna, tak smutně, tak sám a sám</i>
Anafora	Figura vzniklá opakováním těchž slov na počátku dvou nebo několika veršů. Zpravidla bývá spojena s mluvnickým paralelismem, tj. stejným složením vět v obou nebo několika verších. <i>Pěna prýská z úst mládcům, bitcům pěna prýská od dobrých koní.</i>
Epifora	Figura vzniklá na základě téhož principu, pouze opakovaná slova se nacházejí na konci veršů. <i>Co to máš na té tkaničce, na krku na té tkaničce?</i>
Palilogie (též epanastrofa)	Figura vzniklá opakováním těchž slov na konci jednoho a na začátku druhého verše – opak anafory. <i>.... a milého druha vojna odjala, vojna odjala a krajina dálná.</i>
2.4.2.3	<i>Figury vzniklé hromaděním souznačných výrazů.</i>
Pleonasmus	Řecky pleonasmós – nadbytek – figura vzniklá působivým nahromaděním souznačných (významově stejných) slov za účelem zřetelnějšího objasnění. Je to mnohomluvné a mnohoslovné vyjadřování. <i>Např.: infantilní děcko, religiózně náboženský, původní originál</i>
Tautologie	Figura vznikající nadbytečným zdvojením téhož významu různými slovy. <i>Mluv a nemlč! Zemřel bez syna a mužského potomka; Buď bude zítra pršet, nebo zítra pršet nebude, apod.</i>

Hendiadys	Figura vyjadřující jeden obsah dvěma souřadnými výrazy svázanými spojkou. <i>.... sliboval hory doly; dnes a denně; prach a popel, strach a hrůza apod. Zасыпали ho věnci a kvítím</i>
2.4.2.4	<i>Figury zdůrazňující protiklad a opak</i>
Antitheton <i>(kontrast, protiklad)</i>	Figura vznikající postavením dvou slov opačného významu do protikladu, záměrné spojení protikladných myšlenek. <i>Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal</i>
Oxymoron <i>(vtipný protimluv)</i>	Figura spojující slova jejichž význam se navzájem vylučuje za účelem získání významu nového. <i>ohlušující ticho, volní nevolníci; živá mrtvola; nenápadná výstřednost apod. Zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk; Zaslého věku děj, umřelé hvězdy svit Haněti chválou, chváliti hanou</i>